

ТВОЈ АНЂЕО УНИШТЕЊА

Постоји фама да се највећа бољка нашег времена зове *накнадна памет*. У том смислу је и читање - хипертрофирана књижевност. Ствар би се још више закомпликовала када бисмо замислили једног читачког анђела у скафандеру, који стиже директно из далеке будућности, трагајући за овим временом, на нашу јадну земљу, измучену од трке између литературе и ратова.

Одвек сам се питао зашто се књижевност вазда омеђава ратовима. Какве везе има насиље (уколико то није, штоно кажу *насиље над језиком*) са нечим лирским и душевним, и нису ли стварни књижевни животи само две паралелне линије које се, можда, негде у бесконачности срећу. Но брзо сам се траго из тог наивног ларпурлартизма (који ме је после захватао, повремено и на махове, као грип или хир, и остављао ме, третиран као одбрамбени механизам, исцрпљеног и замишљеног). Не треба мислити да сам се у овом свечарском контексту, притиснут претњом свечаног дискурса, одлучио са општи, шири говор, за једну срчану, личну дедукију. Не. Све што говорим на трагично - магичан начин повезано је са *Извештајем анђела*, романом Фрање Петриновића. Само је тај дошљак из футура побркао мало и време. Али све ће доћи на своје.

Тако је Чеслав Милош, пред Други велики рат, престао да пише херметично, замагљено, самодовољно, авангардно, рекавши, отприлике - када сам коначно имао нешто да пренесем људима, мануо сам се формалистичког сјаја и римованих сфинги, почео да пишем јасно, разумљиво свима, метафизички свакодневно... Или тако некако.

Један други славни Пољак за данас, Ружевич, после истога рата, певао је говорећи, као да је први пут у животу отворио очи, дрвету - *дрво*, реци - *река*, прабини - *прашина*, као да поново учи говор од божанственог логопеда, као да се нашао у другом животу, као да именујући одговара на Адорново питање, које време не крза, већ пуни новом, дакле старом, страшном семантиком: *како певати после Аушвица?* Управо у таквој ситуацији, у злобној алузији која дозива питање о писању после Јасеновца, у праскозорје рата који ће опустошити једну конкретну земљу, а из позиције накнадног, мртвог или пародичног Хомера, дакле из угла ратног репортера коме се рат привиђа, или му се јавља као ноћна мора, ето, у тој горкој животно-литерарној немилости, поставља Фрања Петриновић своја опсесивна, узалудна питања.

И сад, када би се онај хопотетички "будућности" дошљак опет појавио, тај рецепцијски археолог који трага за временом, неко ко на основу једне кости (да се послужим Кишовом сликом) склапа имагинарни скелет целог мамута који значи изгубљено време, и да тај радозналац, од свега што знамо, наиђе само на три (или фелинијевски речено: *две и по*) књиге Фрање Петриновића, нашао би се у великом чуду.

Наиме, ако би пошао низ чисту књижевну страну, могла би га изненадити постичка пишчева амплитуда, којом од прве књиге *Мимезис мимезис романа*, која хоће да растроји сва читалачка чула, да разграђујући камени свет реалистичке прозе дође до постмодерног стања ствари, мереног далијевским меким часовницима, дакле, од те мешавине младалачке ерудиције и деструкције, пуке дрзновене побуне и осмишљеног књижевног програма, дође до *Ткива, опсене*, чију судбину и идентитет одређује смиренја нарација, без праскавих вербалних егзибиција, у којој је додуше на власти један (како критичар рече) "психолошки антиреализам", али у којем сатови имају онај свакодневном оку познат облик и функцију, иако, међутим, стоје.

Онда треба да прође још осам гладних година да би се Фрања јавио *Извештајем анђела*, и нашег истраживача из будућности сасвим збунио. Када се песник одлучи да говори после дугог ћутања (да парафризирам Јејтса), очекује се да ће направити отклон, ако не драстичан као управо описаним

случајевима, оно бар довољно подвучен, да у томе постоји извесна диференцијална разлика, макар за пуку критичарску забаву и разлог. Но, књижевност има своју ишчашену логику. Петриновић је, у новом роману, и исти и другачији. Његова прича није се вратила опсесији сопственог суицида, не, оном исмејаном "Мимезису", већ управо оном без шума, у неку руку и модерном и старинском. Питање које је писац јасно артикулисао у претходној књизи, а оно се тичало идентитета јунака и идентификације леша описиваног света, овде је гласно поновљено, продубљено и подељено. Оном, скоро солипсистичком ко сам? У *Извештају анђела* равноправно је придружено питање о могућности сведочења. Наравно, све је то у знаку развијања приче о аутобиографском из претходне књиге, оне вечне дилеме и вере да се може писати једино *лично* преживљено, што писац, бар у новом роману, разрешава реченицом: *Нема сумње, могу испричати све, само не свој стварни живот*, дајући тако један специфичан обол мистерији *горког талогог искуства*.

И да не прекинемо алузију, ваља решити да су Петриновићеве изабрани књижевни "очеви" остали исти, као и у претходној књизи, дакле, наречени Киш, али не више онај из меланхолично-поетичних башта свога детињства (од којег остаје пепео као после спаљеног писма), већ каснији Киш, онај опседнут чињеницама и логорима, онај који шара по пепелу књига које су спалили силиници. Друго своје традицијско упориште, Фрања налази у заводљивој прози Ранка Маринковића, и то у оној "киклопској" причи којом влада стрепња, заједничке су им она језа пред олују и излаз који се тражи у укрштају хумора и есејистичке интелектуализације, а све то сам Петриновић као да склапа у реченици са иронично-стравичним талогом: *Усвојио сам мачку из сиротишта за животиње и обојио сам решетке на прозорима*.

Елем, сад би и оном нашем читалачком госту из будућности требало да буде јасно да је Фрања Петриновић писац антиномија, неког свесно изабраног унутарпоетичког конфликта, извесног магичног литерарног хермафродитизма. Код њега можда постоји име, али пре - сенка имена, опсена која јесте, и ткиво о коме се сања, анђеоло у ком су поништени сви полови, над извештајем који је, по себи, чињеничан, недвосмислен, мужеван, а справљан за женско ухо, оно које прима, из уста која се питају да ли су читање и писање мушки ил' женски послови.

Онај имагинарни читалац пристигао из будућности (могући јунак овог текста), сада би требало да је сасвим сметен, уколико већ нема своју, чврсту причу о себи, времену, свему. Уосталом, његов прототип јесте футуристички археолог из есеја Лешека Колаковског, који уместо Петриновићевих књига, наше време мери пронађеним Дизнијевим стриповима, једним модним магазином и одломком Фројдовога психоаналитичког текста, стављајући, "научно", једну такву логичну причу да она постаје смешна и апсурдна.

Што неко рече, можда је наш читалачки усуд да непрестано грешимо. Ко зна. Али на крају сваком је битна сопствена прича, звали је и паранојом или кривим читањем, свеједно. Каква нас све тајанства очекују пре но што отворимо корице једне књиге? Знамо добро ту стрепњу, али како наш писац рече: *Човек је пред могућом и притајеном опасношћу и пред евентуалним ужасом потпуно збуњен и изгубљен, као и пред уживањем*.

"Камо среће да је у питању тек литерарна игра. Али није. Особе као што су Милан и Љубица стварно су постојале и вероватно још увек постоје. Ја сам их виђао и још увек их сусрећем. Свака је историја и моја историја и морао сам да покушам да је испричам. И то би требало да је крај.

Бивало је, међутим, све горе, али зар не треба да буде још и горе како би се десило чудо?"